

LASTEN NÄKEMYKSIÄ AIKUISUUDESTA

Teija Keränen

Opinnäytetyö, kevät 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Pohjoinen, Oulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

lastentarhanopettajan

virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Keränen, Teija. Lasten näkemyksiä aikuisuudesta. Diak Pohjoinen, Oulu, kevät 2012. 45 s., 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää lasten näkemyksiä aikuisuuteen liittyvistä tekijöistä. Tarkoituksena oli myös saada lapsen ääni kuuluviin tämän opinnäytetyön kautta. Tavoitteena tässä opinnäytetyössä oli, että aikuiset ja erityisesti päiväkodin työntekijät saisivat vastauksia siihen millaisina lapset näkevät aikuiset. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Aineiston keräsin haastattelemalla kuutta esikouluikäistä lasta kahdessa oululaisessa päiväkodissa. Haastattelut olivat yksilö- ja parihaastatteluja. Menetelmänä käytin teemahaastattelua.

Tulosten mukaan ikä ja koko määrittävät milloin on aikuinen. Aikuisilla oli erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Oikeuksia olivat esimerkiksi määräily ja matkustaminen. Velvollisuuksia oli työssä käynti ja lasten hoito. Lasten mukaan aikuiset eivät saa rikkoa lakia. Lapset arvioivat minkälainen on kiva aikuinen ja ei-kiva aikuinen, henkilökoh- taisten ominaisuuksien mukaan sekä tekemisen kautta.

Johtopäätöksiä voitiin todeta, että lapset määrittivät aikuisuuden ulkoisten ominaisuuksien ja toiminnan perusteella. Kaikilta aikuisilta - mukaan luettuna päiväkodin henkilös- tö - lapset odottivat läsnäoloa, huomiota ja aikaa. Lapsilla oli käsitys siitä mitä aikuisten pitää tehdä ja ei pidä tehdä, kuten aikuisten tulee käydä töissä ja toisille ei saa tehdä pahaa. Jatkotutkimusaiheena opinnäytetyöni pohjalta esitän lasten näkemyksiä itsestä aikuisena, lasten tulevaisuudenkuvia itsestään.

Asiasanat: lapsi, esikouluikäiset, lapsuus, aikuisuus, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Keränen, Teija. Children's views on adulthood.

45 p., 3 appendices. Language: Finnish. Oulu, spring 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.

Degree: Bachelor of Social Services + Kindergarten Teacher Qualification.

The meaning of the thesis was to examine the views of children on the factors related to adulthood. The meaning was also to get the child's voice heard. The aim was that adults and, in particular day care personnel, get answers, how children see adults. The thesis is a qualitative research. The material was collected by interviews of six pre-school aged children in two day care centres in Oulu, Finland. The interviews were individual and couple interviews. The method used was a theme interview.

According to the results, age and size determine who is an adult. Adults have different rights and obligations. For example, the rights were to give orders, and traveling. Obligations were working and care of children. In children's view adults should not break the law. Children assess what a nice and not-nice adult is like by personal characteristics and by actions.

As a conclusion, it was established that children define adulthood by external things and by characteristics of activity. Of all adults - including day-care centre personnel - children were expecting presence, attention and time. The children had an idea of what adults need to do and not do. Adults go to work and do not do bad things to other people. As a further research on the basis of the thesis, it is presented children's views of themselves as adults and children's future images of themselves.

Keywords: children, pre-school age, childhood, adulthood, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Esikouluikäisen lapsen kehitys ja tarpeet	6
2.2 Yhteiskuntatieteellinen lapsuustutkimus	7
2.3 Aikuisuuden määrittely	9
2.4 Aiemmat tutkimukset	11
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	13
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	14
4.1 Laadullinen tutkimus	14
4.2 Opinnäytetyön luvat	15
4.3 Valmistautuminen haastatteluihin	17
4.4 Haastattelu tilanteet	18
4.4 Aineiston analysointi	19
5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	21
6 OPINNÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET	26
7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	28
7.1 Eettisyys	28
7.2 Luotettavuus	30
8 POHDINTA	32
LÄHTEET	35
LIITE 1: Tiedote vanhemmille	40
LIITE 2: Haastattelukysymykset	41
LIITE 3: Teemoiteltu aineisto	42

1 JOHDANTO

Kasvaessaan lapsi siirtyy koko ajan kohti aikuisuutta ja siihen kuuluvia oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuita. Lapsuudessa kehittyvät tunne-elämä ja moraalit. Lapsuus onkin määritelty kasvun, kehityksen ja oppimisen ajaksi. Lapsi on tuona aikana alttiina vanhempien, kasvattajien ja muiden aikuisten kasvatukselle, suojelemiselle ja kontrollille. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 22–23.) Uskallan väittää, että on tärkeää millaisia aikuisuuden malleja lapset saavat. Kuinka lapset sitten näkevät aikuiset? Tähän kysymykseen parhaiten osaavat vastata lapset itse. Tämä opinnäytetyö paneutuu näihin kysymyksiin, eli lasten näkemyksiin aikuisuudesta.

Päiväkodissa työskennellessä jäin usein miettimään, minkälaisen mallin aikuisuudesta me työntekijät annamme lapsille. Mietin muistammeko arjessa, että lapset näkevät ja kuulevat paljon enemmän kuin me aikuiset arvaammekaan. Uskon ja toivon, että tässä opinnäytetyössä saisi vastauksia aikuiset ja erityisesti päiväkodin työntekijät siihen miten lapset näkevät meidät aikuiset. Mitä piirteitä on kivalla lastentarhanopettajalla? Millainen on hyvä päiväkodin työntekijä? Itse koen tulevana lastentarhanopettajana (AMK), että tämä tieto on todella tärkeää ammatillisen kehittymisen kannalta.

Opinnäytetyön aineiston keräsin kahdessa oululaisessa päiväkodissa haastattelemalla esikouluikäisiä lapsia. Toisessa näistä päiväkodeista, olen ollut suorittamassa opintoihin kuuluvia harjoitteluita kahteenkin otteeseen, joten tutkimusympäristö valikoitui luonnollisesti. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä kerron esikouluikäisen lapsen kehityksestä ja tarpeista ja yhteiskuntatieteellisestä lapsuustutkimuksesta. Lisäksi kerron aikuisuuden määrittelystä ja tutkimuksista joita on julkaistu tästä samasta opinnäytetyön aiheesta.

Tässä opinnäytetyössä vallitsevana näkökulmana on lapsen osallisuus ja lapsen kuuleminen. Lapsia kuullaan ja heidän näkemyksiä otetaan huomioon, tutkimusten saralla mielestäni aivan liian vähän. Tämä on pieni lisä omalla osuudella niiden opinnäytetöiden joukkoon.

2 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Esikouluikäisen lapsen kehitys ja tarpeet

Lapsella on oikeus maksuttomaan esiopetukseen oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna eli pääsääntöisesti kuusivuotiaana. Esiopetukseen osallistuminen on lapselle vapaaehtoista ja siitä päättää lapsen huoltaja. (Opetushallitus 2010.) Pienen ihmisen elämässä alkaa uusi vaihe hänen siirtyessään esiopetukseen ja koulumaailmaan. Lapsi laajentaa maailmankuvaansa yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa (Lindström 2001, 4-5).

Ennen esikouluikää lapsella on jo kaikki motorisen kehityksen perusvalmiudet olemassa (Vilén ym. 2008, 141). Lapsi osaa hypätä narua, opettelee ajamaan polkupyörällä ilman apurattaita ja harjoittelee esimerkiksi hiihtämistä ja uimista (Nurmiranta, Leppämäki, Horppu 2009, 20). Hienomotoriikassa, 6-vuotias osaa usein jo kirjoittaa nimensä. Lisäksi lapsi osaa käyttää teroitinta, pyyhekumia sekä muotoilla hahmoja muovailuvahalla (Nurmiranta ym. 2009, 20).

Esikouluikäinen osaa puhua jo hyvin. 6-vuotias hallitsee suomalaisen tutkimuksen mukaan jopa 14 000 sanaa. (Vilén ym. 2008, 146.) Jotkut asiat ovat kuitenkin yhä vaikeita, kuten adjektiivien vertailumuodot. Kuitenkin esiopetusikäinen pystyy käyttämään kieltä monin sellaisin tavoin, jotka ulottuvat ”tässä ja nyt” tilanteen ulkopuolelle. (Niemi 2001, 57.)

Ihminen kehittyy samaan aikaan yksilöksi, persoonaksi ja häntä ympäröivän yhteisön jäseneksi (Nurmiranta ym. 2009, 30). Ihmisen kehitys jatkuu lapsuudesta vanhuuteen (Nurmi & Salmela-Aro 2000, 86). Kun pieni lapsi opettelee erilaisia taitoja, hän saa palautetta muilta sekä käyttäytymisestään että taidoistaan. Varhaisessa kouluiässä, noin kuusivuotiaana, lapsi haluaa näyttää kykynsä ja ahkeruutensa ja taistelee samalla alemmuudentunnetta vastaan. Tässä iässä kavereiden hyväksyntä on lapselle tärkeää. Hänellä on myös voimakas läheisen ihmissuhteen tarve. (Nurmiranta ym. 2009, 30.) 6-vuotias leikkii ja harrastaa yhä enemmän kavereiden kanssa ja osaa noudattaa yhdessä sovittuja sääntöjä aikuisen tukemana. Lapsi kokeilee rajojaan ja miettii isoksi kasvamista, ym-

märtää varsin hyvin sosiaalisia tilanteita ja osaa ilmaista omia mielipiteitä. Hän on omaksunut suuren määrän arvoja ja asenteita vanhemmiltaan ja muilta häntä hoitaneilta aikuisilta. (Nurmiranta ym. 2009, 57.)

Kasvaessaan lapsi siirtyy koko ajan kohti aikuisuutta ja siihen kuuluvia oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuita. Esikouluikäinen lapsi tarvitsee edelleen hellän ja rakastavan vanhemman läsnäoloa. Hyvään arkeen kuuluu, että arjen perusrutiinit, kuten siivoaminen, pyykinpesu, kaupassa käynti, syöminen, ulkoileminen ja lasten hyvä perushoito, sujuvat ja ovat vanhempien hallinnassa. Jos perheen arjesta puuttuu säännöllinen rakenne, se aiheuttaa lapselle turvattomuuden tunnetta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 143–146.)

2.2 Yhteiskuntatieteellinen lapsuustutkimus

Yhteiskuntatieteellinen lapsuustutkimus ei ole yhtenäinen tutkimussuunta, vaan se koostuu useista monitieteellisistä tutkimusintresseistä (Lehtinen 2000, 15). Lapsuustutkimus on monitieteinen yhteiskunta- ja kulttuuritutkimuksen alue, jolla keskeinen, tieteenaloja ja tutkijoita yhdistävä pyrkimys on lasten ymmärtäminen yhteiskuntiansa ja yhteisöjen jäsenenä ja toimijoina sekä lapsuuden ymmärtäminen osana yhteiskuntaa, sen rakenteita ja kulttuuria. Tutkimusalueena lapsuudentutkimus on nuori. Sen liikkeellelähtö tapahtui 1980-luvun alkuvuosina. (Alanen 2009, 9.)

Sosiaalityön kentällä on herättänyt paljon kiinnostusta lapset ja lapsilähtöisyys. Kiinnostus alkoi herätä 90-luvun laman jälkimainingeissa, kun aktivoitui suuri yhteiskunnallinen huoli lasten asemasta. Lasten pahoinvointikeskustelu on synnyttänyt uudenlaista tilausta lastensuojelulle. Tärkeä askel lasten yhteiskunnallisen aseman parantamiseen on vuonna 2005 perustettu valtakunnallinen lapsiasiainvaltuutetun virka. Myös keskustelua äänestysien laskemisesta 16-vuoteen on julkisesti käyty. Viime vuosina lapsiperspektiivi on ollut poikkeuksellisen paljon esillä myös esimerkiksi elokuvissa, kaunokirjallisuudessa ja teatterissa. (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 5-6.) Olen havainnut, että entistä enemmän on myös alettu kiinnittämään huomiota lapsen oikeudesta isään. Isyyttä ja isän kaipuuta lapseen näkökulmaa toi esiin, paljon arvostusta saanut dokumentti miesten vuoro (Miesten vuoro 2009).

Uuden lapsuustutkimuksen ydinprojektina on ollut tehdä näkyväksi lasten ja nuorten toimijuutta, avata lapsuuden sosiaalisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia ja moninaistaa lapsuuskäsityksiä. Lapsikäsitteen painopisteitä Nealen mukaan ovat: lasten mieltäminen ihmiseksi, lasten vahvuuksien ja osaamisen osoittaminen, lasten tarve tulla havaituksi, kunnioitetuksi ja osalliseksi, lasten vaikuttaminen omaan lapsuuteen sekä lapsen osallisuus. (Forsberg ym. 2006, 8.)

Lapsen osallisuudessa on kyse siitä, miten lapsi voi olla itse mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävissä yhteisöissä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Kyse on yhdestä kasvun ja kehityksen perusedellytyksestä. Osallistumisen kautta lapsi oppii olemaan ja elämään yhdessä toisten kanssa. (Oranen i.a.)

Lapsen oikeus osallisuuteen kaikissa häntä koskevissa asioissa on suojattu erittäin vahvasti lainsäädännöllä. Tässä lapsilla tarkoitetaan kaikkia alle 18 -vuotiaita kansalaisia. (Oranen i.a.) Perusta kansalliselle lainsäädännölle on kansainvälisessä Lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artiklassa, jonka mukaan osallisuus on yksi kaikkea viranomaistoimintaa läpäisevä perusoikeus. (Unicef i.a.) Sosiaalisessa kanssakäymisessä ja lapsen osallisuudessa iällä on tärkeä merkitys. Alhaisen ikänsä takia lasten näkemyksiä, mielipiteitä ja toiveita ei useinkaan kuulla tai oteta huomioon. Näin ollen ikä on vahvasti sosiaalisen ja kulttuurisen sääntelyn alainen asia. (Forsberg ym. 2006, 10.)

Käytännön työssä lapsen osallisuus rakentuu erilaisista osista, joiden keskinäiset suhteet voivat vaihdella ja lapsen kokemus osallisuudesta voi muuttua niiden mukana. Ensimmäinen osa sisältää lapsen mahdollisuuden valita, osallistuuko johonkin prosessiin vai ei. Lapsella tulee aina olla mahdollisuus ja oikeus olla osallistumatta. Toinen elementti sisältää lapsen mahdollisuuden saada riittävästi oikeaa tietoa tilanteesta, työskentelyn prosessista, siihen osallistuvista tahoista, omasta roolista ja omista oikeuksista. Kolmantena elementtinä on lapsen vaikuttaminen mahdolliseen työskentelyprosessiin. Tällaisia vaikuttamisen paikkoja ovat esimerkiksi sen pohtiminen, mitä asioita tietyssä palaverissa käsitellään tai ketä siihen osallistuu tai millä tavalla asioita käsitellään. Lasten ja nuorten antaman palautteen perusteella näissä tilanteissa toimintatavat ovat edelleen hyvin viranomaiskeskeisiä. Osallisuuden rakentumisen neljäs elementti on mahdollisuus

ilmaista itseään omalla tavallaan ja omalla äänellään. Viidentenä elementtinä on lapsen tuki oman mielipiteen ilmaisuun. Kuudentena elementtinä on lapsen mahdollisuus tehdä itsenäisesti omaan elämään vaikuttavia päätöksiä. Tässäkin suhteessa lasten tilanteet ja mahdollisuudet vaihtelevat. (Forsberg ym. 2006, 10.)

YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista sisältää lapsen oikeuden tulla kuulluksi (Yhdistyneet kansakunnat 2009). Lapsen oikeuksien yleissopimuksen sisältö ja periaatteet on Suomessa huomioitu hyvin, esimerkiksi kuusivuotiaiden esiopetussuunnitelmassa tuodaan esiin lapsen oikeus tulla kuulluksi (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 22–23). Myös Suomen perustuslaissa (Suomen perustuslaki 1999) sisältyy lasten oikeuksien koskevia säännöksiä, jotka yhdessä yleissopimuksen säännösten kanssa tähtäävät lapsen aseman parantamiseen yhteiskunnassamme. Valitettavasti lapsen kuuleminen ei käytännössä toteudu kovinkaan usein (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 23).

Tärkeä ympäristö lapsen osallisuutta tarkastellessa on päiväkotiki. Päiväkodin arkipäivässä lapsia ympäröivät fyysisen ympäristön lisäksi lukuisat käynnissä olevat toiminnat, toiset lapset, henkilökunta ja muut, tilapäisesti päiväkodissa olevat lapset. Lasten päiväkotimaailmassa on havaittu monia yhteisiä piirteitä aikuisten maailmasta. Niitä on tullut yhdistävän myöhäismodernin yhteiskunnan pirstoutuneisuus, katkelmallisuus, sitoutumisen hetkellisyys, vaihdettavuus, joustavuus, liikkuvuus ja jatkuva muutos. (Lehtinen 2000, 33.) Lehtisen tutkimuksen mukaan lapsen toimijuuden toteutuminen päiväkodissa on todennäköisempää, jos lasta ei ajatella olevan pelkästään aikuisten suunnittelemaan ja toteuttamaan toiminnan kohteena, vaan myös omista lähtökohdista käsin toimiva osallistujasubjekti, yhteisön toimintaan vaikuttaja, jolla on mahdollisuus häntä koskevaan toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen (Lehtinen 2009, 111–112).

2.3 Aikuisuuden määrittely

Aikuisuus on käsite, joka määrittää aikuiskasvatuksen kasvatustieteiden kentässä omaksi erilliseksi tutkimusalakseen ja käytännön toiminnakseen (Koski & Moore 2001, 4). Kulttuurisesti aikuisuus viittaa ikään, ja aikuisuuden yhteydessä yleisimmin puhutaan täysi-ikäisyydestä ja täysikasvuisuudesta. Tightin mukaan täysi-ikäisyys ikäkriteerinä on problemaattinen: se voi vaihdella maittain, eikä sitä teollistuneitten maiden ulkopuo-

lolla välttämättä edes määritellä, vaan se voi liittyä paikalliseen kulttuuriperintöön, eriytyä sukupuolittain ja jopa yksilöittäin. Länsimaisissa kulttuureissa, joissa yleisesti katsotaan ihannoitavan ja idealisoitavan nuoruutta, aikuisuus näyttää asettuvan ihanteen peiliksi, jonkinasteiseksi käännteistilaksi. Nuoruus edustaa modernin yhteiskunnan haluttuja ominaisuuksia: kasvua, eteenpäin suuntautuneisuutta, terveyttä, voimaa ja kauneutta. Aikuisuus puolestaan ilmentää alkavaa voimien heikkenemistä, terveyden rapautumista, naisellisen kauneuden (ja miehisen komeuden?) menettämistä ja pysähtyneisyyttä mutta myös uudenlaista energisyyttä ja ymmärrystä. (Koski & Moore 2001, 5.)

Kulttuuriset käsitykset aikuisuudesta ovat yksilöiden identiteettimuodostuksen aineksia. Niiden merkitys näyttää kuitenkin vähäiseltä, kun aikuisuutta määritetään juridisesti koulutukseen ja työelämään liittyvänä käsitteenä. Lainsäädännöllisesti jokainen Suomen kansalainen saavuttaa taloudellista ja oikeudellista täysivaltaisuutta tarkoittavan täysi-ikäisyyden täyttäessään 18 vuotta. (Koski & Moore 2001, 6.) Onko kuitenkaan, niin sanotusti aikuinen, kun täyttää 18 vuotta. Aikaisemmin aikuisuutta merkinneet asiat - työelämään siirtyminen, avioliiton solmiminen tai vanhemmaksi tuleminen - voivat tapahtua eri ihmiselle hyvin eri aikaan (Nikander 1999, 32).

Aikuisuutta on myös pyritty määrittelemään psykologiassa ja yhteiskuntatieteellisissä teorioissa, joista merkittävimpiä aikuisuuden määrittymisen kannalta ovat erilaiset ihmisen kehittymistä ja elämänkulkua käsittelevät teoriat. Elämänvaihteorian klassikoina pidetään edelleen Erik H. Eriksonin identiteetin kehittymistä ja Daniel Levinsonin ihmisen kehitystehtäviä koskevia teorioita, joilla on edelleen merkittävää vaikutusta ajatteluumme ihmisen elämänkulusta. Erikson kuvaa ihmisen persoonallisuuden kehitystä kahdeksan vaiheen tai psykososiaalisen kriisin avulla. Ihminen kohtaa elämän edetessä uusia sopeutumisvaatimuksia, joita seuraavan kriisin ratkaisu tapahtuu sosiaalisessa kontekstissään. Elämänvaiheesta riippuen sosiaalinen konteksti on erilainen: lapsuudessa perhe, nuoruudessa koulu ja toveripiiri, aikuisuudessa työelämä. Levinsonin teoria elämänkulusta käsittää vakaiden vaiheiden ja siirtymien vuorottelun. Levinson kuvaa elämää perinteisin metaforin eräänlaisina vuodenaikoina ja näkee vakaiden vaiheiden ja muutos-vaiheiden vuorottelussa selvää ikäsidonnaista säännönmukaisuutta. Vaikka Levinsonin teoriaa on jyrkästi kritisoitukin, siitä löytyvät kuitenkin edelleen aikuisuuden sosiaali-psykologisen määrittelyn ydinseikat: aikuisuuden ydin liitetään niihin rooleihin, joita aikuisella on perheessä ja työssä. (Koski & Moore 2001, 7.)

Aikuisuus on sidoksissa yksilön eettisiin ja moraalisiin ominaisuuksiin. Malcolm Tight (Koski & Moore 2001, 9-10.) määrittelee aikuisuutta olemisena, jossa yksilö saavuttaa oikeuksia ja tietyn statuksen, mikä samalla asettaa hänelle velvoitteita ja vastuuta. Aikuisuus perustuu oletuksille moraalisesta kypsyydestä. Suomalainen Urpo Harva katsoi, että ihmisen kasvu on elinikäinen prosessi, jossa vasta aikuisuudessa alkaa esimerkiksi moraaliseen vastuuntuntoon kiinnittyvän rakkauselämän lisäksi varsinainen eettisen kasvamisen kausi:

Sosiaalisen mielen kasvu täydessä rikkaudessa, jolloin siihen kuuluu runsaita tietoja, yhteiskunnallista viisautta, oikeudenmukaisuutta ja vastuuntuntoa, tapahtuu sekin vasta aikuisiässä. (Koski & Moore 2001, 10.)

Perhe koskettaa meitä tavalla tai toisella. Suomalaisessa yhteiskunnassa perhe on ollut murroksessa 1970-luvulta lähtien. Lapsia hankitaan entistä vähemmän, avioeroja otetaan entistä herkemmin ja uusia yhdessä elämisen malleja etsitään ja kokeillaan. Toisaalta naimisiin mennään edelleen innokkaasti, ja kaikki arvomittaukset kertovat yksiselitteisesti perheeseen kohdistuvasta kunnioituksesta. (Jokinen & Saaristo 2006, 200.)

2.4 Aiemmat tutkimukset

En löytänyt tutkimuksia, jotka suoraan ovat selvittäneet juuri tämän ikäisten lasten ajatuksia aikuisuudesta. Ojala & Perälä ovat tutkineet esikoululaisten käsityksiä lastentarhaopettajista päiväkotikontekstissa (Ojala & Perälä 2005). Monia tulevaisuutta ja aikuisuutta käsitteleviä tutkimuksia on myös julkaistu. Myös nuorten ja nuorten aikuisten käsityksiä aikuisuudesta on tutkittu.

Anu-Maaria Ojala ja Anna-Kaarina Perälän pro gradu työ, ”Et se ei oo semmonen et ylös, ulos ja aamupiirille” tutkimus esikoululaisten käsityksistä lastentarhaopettajista päiväkotikontekstissa vuodelta 2005. Tutkimuksen tarkoituksen oli saada selville millaisia ominaisuuksia lapset lastentarhaopettajilta toivovat ja tutkijat ottivat selville lastentarhaopettajan tilanteenratkaisunaidot lasten näkökulmasta. Tulosten mukaan lapset kaipaivat aikuisten läheisyyttä yleensä vain loukatessaan itsensä. Lapset toivoivat lastentarhaopettajilta kiireettömyyttä ja aikaa osallistua lasten toimintaan. Lisäksi he toi-

voivat, että lastentarhaopettaja olisi kiva ja antaisi lasten tehdä päivän aikana mitä he haluavat. (Ojala & Perälä 2005.)

Maija Helkiön laadullinen pro gradu työ matkalla aikuiseksi – nuorten ajatuksia aikuisuudesta ja aikuisten elämästä, on vuodelta 2002. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten ja millä kriteereillä nuoret määrittelevät aikuisuutta sekä minkälaista aikuisten elämä heidän mielestään on. Lisäksi Helkiö halusi selvittää, miten nuoret suhtautuvat omaan tulevaisuuteen. Tutkimusaineisto muodostui 9-luokkalaisten nuorten laatimista kirjoitelmista. Tulokset osoittivat, että nuoret määrittelevät aikuisuutta enimmäkseen sisäisten tekijöiden kautta. Ihminen on aikuinen, kun hän osaa ottaa vastuuta, huolehtia itsestään ja päättää omista asioista. Ulkoisista tekijöistä nuoret mainitsivat työn ja oman toimentulon hankkimisen sekä kotoa pois muuttamisen. (Helkiö 2002.)

Hanne Suikkasen, pro gradu - työ Minustako aikuinen? Peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten ajatuksia aikuisuudesta ja aikuisten maailmasta, on vuodelta 1998. Suikkanen on lähestynyt aihetta 1990-luvun laman kontekstissa. Aineisto koostui äidinkielen tunnilla kirjoitetusta aineesta ”Minustako aikuinen?”. Aineisto on analysoitu diskurssianalyttistä lähestymistapaa apuna käyttäen. Tärkeimpinä aikuisten kriteerinä nuoret pitivät seuraavia asioita: kyky kantaa vastuuta itsestä ja muista, sekä vapaus päättää omista asioista. Ulkoisia asioita oli taloudellinen itsenäisyys, työssä käynti, oma asunto ja perhe. (Suikkanen 1998.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää esikouluikäisten lasten näkemyksiä aikuisuuteen liittyvistä tekijöistä. Minua kiinnostivat, millaisina lapset näkevät meidät aikuiset: minkä ikäisiä aikuiset ovat ja mitä he tekevät? Tarkoituksena oli myös antaa lapsille puheenvuoro ja saada heidän äänensä kuuluviin.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Milloin on aikuinen?
2. Mitä aikuiset saavat ja eivät saa tehdä?
3. Millainen on kiva aikuinen ja ei-kiva aikuinen

Tavoitteena tässä opinnäytetyössä oli, että aikuiset ja erityisesti päiväkodin työntekijät saisivat vastauksia siihen miten lapset näkevät meidät aikuiset? Millainen on kiva aikuinen ja hyvä päiväkodin työntekijä? Itse koen tulevana lastentarhanopettajana, että tämä tieto on todella tärkeää ammatillisen kehittymisen kannalta. Useinhan sanotaan, totuus kuuluu lapsen suusta. Nämä ”lasten totuudet” pääsevät kuuluviin tämän opinnäytetyön kautta.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

4.1 Laadullinen tutkimus

Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus, että todellisuus on moninainen. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007, 157.) Näin ollen tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään mm. kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa, antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.) Tässä opinnäytetyössä oli tavoitteena tutkia lasten omia näkemyksiä aikuisuudesta.

Laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä on, että suositaan ihmisiä tiedon keruun lähteenä. Tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihin ja keskusteluihin tutkittavan kanssa kuin mittausvälineillä hankittavaan tietoon. Tällöin suositaan metodeja jossa tutkittavien näkökulma pääsee esiin, kuten temahaastattelu. (Hirsjärvi ym. 2007, 156–160.) Tiedon keruu menetelmänä tässä opinnäytetyössä käytin temahaastattelua. Temahaastattelussa haastattelun aihepiirit, tema-alueet, on etukäteen määritelty. Menetelmästä puuttuu tarkka muoto ja järjestys. Ideana on, että kaikki etukäteen päätetyt tema-alueet käydään haastateltavien kanssa läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat. (Eskola & Vastamäki 2010, 28–29.) Opinnäytetyön ohjaaja oli hyväksynyt haastattelukysymykset ennen kuin lähdin aineistoa keräämään (Liite 2).

Laadullisessa tutkimuksessa on periaatteessa tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mieluusti mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Tässä mielessä valinnan ei pidä olla satunnaista vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–74.) Valitsin esikouluikäiset lapset, koska he ovat astumassa päiväkotimaailmasta koulumaailmaan. Koulumaailma on tulevaisuutta, kohti kaukana siintävää aikuisuutta. Siksi koin, että he ovat ryhmä, jolla on varmasti sanottavaa aikuisista. Esikouluikäisten kielen kehitys on jo niin pitkällä, että heillä on myös kyky vastata tutkimuskysymyksiin. Tavoite tässä opinnäytetyössä oli saada lapsen ääni kuuluviin. Alasuutari tuo esiin, että ei voida olettaa, että tutkimus voisi tuoda esiin ja kuulla lapsen ääntä sellaisenaan. Sen sijaan tutkimustilanne ja haastattelija muovaavat

lapsen ääntä, ja haastattelun esiin tuomat kokemukset ovat haastattelijan ja lapsen yhdessä tuottamaa todellisuutta. (Alasuutari 2005, 162.)

Aineistonkeruuseen liittyy olennaisesti aineiston kattavuus. Teemahaastattelun avulla kerätty aineisto on yleensä runsas (Hirsjärvi & Hurme 2010, 135.) Kuitenkaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. Yksi tapa ratkaista aineiston riittävyys onkin puhua sen kylläntymisestä eli saturaatiosta. Saturaation ajatus on, että tietty määrä aineistoa riittää tuomaan esiin sen teoreettisen peruskuvion, mikä tutkimuskohteesta on mahdollista saada. (Eskola & Suoranta 1999, 62–63.) Usein se tarkoittaa, että aineistoa on riittävästi kun samat asiat alkavat kertaantua haastatteluissa (Hirsjärvi ym. 2007, 177). Omassa opinnäytetyössäni haastattelujen edetessä kertaantumista oli havaittavissa tietyissä haastattelukysymyksissä (Liite 2), esimerkiksi teemaan, mitä aikuinen saa tehdä.

Laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä käytetään sisällönanalyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Tutkijan pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia seikkoja. Näin ollen lähtökohtana ei ole teorian testaaminen vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkistelu. Sitä, mikä on tärkeää, ei määrää tutkija. (Hirsjärvi ym. 2007, 216–225.) Tämä ei poissulje, ettei tutkijalla olisi valmis hypoteesi eli oletamus. Aineiston avulla tutkija voi löytää uusia näkökulmia, ei pelkästään todentaa ennestään epäilemäänsä. (Eskola 2010, 181–186.) Hirsjärvi ym. tuovat esiin mielenkiintoisen seikan, että laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei voi sanoutua irti arvolähtökohdista, sillä arvot muovaavat sitä, miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä (Hirsjärvi ym. 2007).

4.2 Opinnäytetyön luvat

Opinnäytetyössä, jossa haastatellaan lapsia, tarvitaan monia lupia ennen kuin varsinainen aineiston kerääminen voi alkaa. Opinnäytetyöhöni tarvitsin ensimmäisenä luvan koululta eli opinnäytetyön suunnitelman hyväksymisen. Keväällä 2011 sain ohjaajaltani suunnitelman hyväksytyksi. Seuraavana syksynä 2011 hain tutkimuslupaa Oulun kaupungilta. Suunnitelma hyväksyttiin suoraan ilman mitään tarvittavia lisäselvityksiä opinnäytetyöstäni.

Lainsäädännöllisesti lapset kuuluvat suojeltaviin erityisryhmiin, joilla ei ole täysvaltaista itsemääräämisoikeutta päättää osallistumisestaan tutkimuksiin. Kuitenkaan lainsäädännöllisesti ei ole Suomessa säädetty laeilla tai asetuksilla ikärajoja lasten tutkimiselle, poikkeuksina lääketieteelliset tutkimukset. (Kuula 2006, 147–149.) Pidin kuitenkin tärkeänä, että tässä opinnäytetyössä pyydän vanhemmilta luvan tutkimukseen siksi, että lapset ovat alle kouluikäisiä. Seuraava askel oli siis pyytää lasten vanhemmilta luvat heidän lastensa osallistumiselle opinnäytetyöhön. Laadin vanhemmille lomakkeen (Liite 1) jossa kerroin lyhyesti tutkimuksen tarkoituksesta ja kuinka haastattelu tapahtuu, ja pyysin lupaa heidän lapsensa haastatteluun. Lomakkeessa oli myös yhteystietoni, jotta vanhemmat voivat halutessaan kysyä lisää.

Kun tutkimuskohteena ovat lapset, pitää itse tutkittavia informoida tarvittaessa eri tavalla kuin heidän edustajiaan. Eritoten kun kyseessä ovat pienet lapset, pitää tutkimuksessa informointi suunnitella kohderyhmän mukaisesti. (Kuula 2006, 150–151.) Ratkaisin asian pyytämällä opiskelijatoveriani piirtämään kuvan haastattelutilanteesta. Liitin kuvan vanhemmille osoitettuun lomakkeeseen. Piirretty kuva kuvaa haastattelutilannetta, jotta lapset saisivat konkreettisen kuvan haastattelusta. En voinut olla varma, tulevatko lapset näkemään kuvaa, se jäi vanhempien ratkaistavaksi.

Toimitin aluksi kymmenen lapsen vanhemmille lomakkeen. Vanhemmat saivat lomakkeen päiväkodin kautta, lapsensa lokerosta. Nämä kymmenen lasta ja heidän vanhempansa olivat minulle ennestään tuttuja koska olin ollut harjoittelemassa aiemmin kyseisessä päiväkodissa kahteenkin otteeseen. Tämän takia uskoin, että saisin hyvin vanhemmilta luvan haastatteluun. Annoin vanhemmille vastausaikaa reilusti, yli kaksi viikkoa. Sain takaisin vain viisi vastausta, uskon tämän johtuneen välillä olevasta syyslo-masta. Toimitin uudestaan lomakkeen vanhemmille, joilta en ollut saanut vastausta. Tämän jälkeen sain 3 vastausta takaisin. Seitsemän vanhempaa antoi luvan, lapsensa osallistua haastatteluun. Näistä lopulta toteutui neljä haastattelua. Yksi lapsi kieltäytyi haastattelusta. Lisäksi yksi lapsi kielsi haastattelun jälkeen, ettei haastattelua saa käyttää. Kunnioitin luonnollisesti tätä päätöstä. Tämä oli parihaastattelu ja päädyin, että en käytä koko haastattelua aineisto materiaalina.

Tarvitsin lisääaineistoa koska mielestäni, neljän lapsen haastattelu ei olisi ollut tarpeeksi kattava. Samassa esikouluryhmässä oli myös toisen samassa talossa toimivan päiväko-

din lapsia. Tässä ryhmässä oli paljon lapsia, mutta en kokenut tarkoituksenmukaiseksi toimittaa kaikille vanhemmille lomaketta. Ratkaisin asian arpomalla ryhmästä kolme lasta ja toimitin heidän vanhemmille lomakkeen. Näin sain luvat kahden lapsen haastatteluun. Opinnäytetyön aineistoksi lopulta päätyi kuuden lapsen haastattelu, neljä tyttöä ja kaksi poikaa.

4.3 Valmistautuminen haastatteluihin

Saatuani tarvittavat luvat koululta, kaupungilta, vanhemmilta sekä lapsilta alkoi opinnäytetyön mielenkiintoisin vaihe: aineiston kerääminen. Aineiston kerääminen tapahtui toisen päiväkodin tiloissa. Tässä päiväkodin tiloissa sijaitti myös lasten esikoulun tilat. Paikka vaihteli useassa eri paikassa, niin sanotun pikkukoulun puolella, käytävän päässä sermin takana, ja jopa johtajan huoneeseen. Osa oli rauhallisia, osa vähemmän rauhallisia paikkoja. Miltei kaikki haastatteluiden aikana tapahtui keskeytyksiä. Siitäkin huolimatta, että olin työntekijöiltä kysynyt sopivaa paikkaa ja pyrkinyt tiedottamaan haastattelusta. Talo on iso ja tiedottaminen on haaste. En kuitenkaan kokenut, että keskeytykset olisivat suuresti häirinneet haastattelun kulkua. Huolellisemmalla valmistelulla, häiriöt olisi ehkä voinut välttää mutta tavoitteena minulla oli, että läsnäoloni ja haastatteluni vaikuttaisivat mahdollisimman vähän päiväkodin arkeen.

Haastattelut tapahtuivat iltapäivällä. Samaan aikaan muut lapset leikkivät ulkona tai olivat lukutuokiolla. Mielestäni optimaalisin aika haastattelujen suorittamiseen olisi ollut aamupäivä. Esikouluopettajien toivomuksesta haastattelin kuitenkin iltapäivällä.

Haaste oli, kuinka kertoa lapselle opinnäytetyöstä. Oletukseni oli, että sana opinnäytetyö ei kerro lapselle mitään. Tavoitteena oli saada lapset ymmärtämään miksi olen paikalla ja mikä opinnäytetyö on. Ensimmäisellä kerralla kun menin keräämään aineistoa, kokosin yhteen esikoululaiset, jotka olivat saaneet vanhemmilta luvan osallistua haastatteluun. Selitin heille, että olen tullut tekemään koulutehtävää ja näytin lupakirjettä sekä kerroin, että olette saaneet vanhemmilta luvan auttaa minua koulutehtävässä. Kerroin, että haastattelen lapsia ja kenenkään ei tarvitse osallistua jos ei halua. Selitin myös lyhyesti, mitä tapahtuu haastattelussa ja mistä tulemme haastattelun aikana keskustelemaan.

Ennen haastatteluja olin kysynyt päiväkodin johtajalta, saanko käyttää päiväkodin piirustustarvikkeita haastattelutilanteessa. Tähän sain myöntävän vastauksen. Halusin haastattelun yhteydessä lasten piirtävän koska, Punchin mukaan (Helavirta 2007) erilaisten toiminnallisten välineiden käyttö haastattelun lomassa voi antaa lapsella aikaa ajatella, ja siksi toiminnalliset tehtävät ovat käyttökelpoisia lasten haastattelussa. Havaittiin, että lapset piirsivät mielellään. Helavirran kokemusten mukaan piirtäminen tuntui tarjoavan lapsille mahdollisuuden irrottautua ja rentoutua keskustelusta ja haastattelijan katseesta. (Helavirta 2007.) Samoja kokemuksia oli myös minulla lasten piirtämiseen liittyen.

4.4 Haastattelu tilanteet

Kysyin ennen haastattelua erikseen myös jokaiselta lapselta, haluaako hän osallistua. Aineiston kerääminen edellytyksenä on, että myös lapsi itse antaa luvan haastatteluun. Jossain määrin vakiintunut käytäntö on soveltaa lasten tutkimussuostumuksen pyytämässä sekä lastensuojelulakia että tutkimuksen eettisiä periaatteita. Lähtökohtana on aina, että lapsen omaa tahtoa pitää kunnioittaa, eli vanhempien suostumus ei yksin riitä tutkimuksen osallistumiseen. (Kuula 2006, 147–149.)

Lasten haastattelua koskeviin metodikeskusteluihin usein liittyy pohdinta siitä, tulisiko lapsia haastatella yksin vai yhdessä. Ryhmähaastattelun puolestapuhujat korostavat, etteivät lapset ole tottuneet siihen, että aikuiset kyselevät heidän yksilöllisiä näkökulmia. Monet tutkijat perustelevat ryhmähaastattelun olevan lapselle luontevampi tilanne, koska lapset toimivat enimmäkseen kaveriryhmässä. (Helavirta 2007.) Tavoitteena minulla oli haastatella lapsia ryhmässä, kahta lasta kerrallaan. Käytännössä kaksi haastatelluista oli lopulta parihaastattelua ja neljä yksilöhaastattelua. Helavirta nostaa myös esiin, että toisaalta ryhmähaastattelu voi johtaa tilanteeseen, jossa kaikki eivät saa äänensä kuuluviin (Helavirta 2007). Itsellä oli kokemus parihaastattelusta jossa toinen lapsi myötäili paljon toisen lapsen mielipiteitä, mielestäni tällöin hänen oma äänensä ei päässyt hyvin kuuluviin. Pohdin myös, että yksilöhaastattelussa lapsi sai jakamatonta huomiota aikuiselta, jota päiväkodin arki harvoin mahdollistaa. Yksilöhaastattelussa lapsi sai myös oman yksilöllisen äänensä kuuluviin.

Aloitin haastattelun kertomalla lapselle vielä, mitä haastattelussa tapahtuu. Painotin, ettei tässä ole oikeita eikä vääriä vastauksia vaan lapsen mielipiteellä on merkitystä. Nauhoitin haastattelut nauhurille ja haastattelun alussa tutustuimme lapsen kanssa nauhuriin. Kokeilimme yhdessä, miten se nauhoittaa äänet sisälle, ja monesta lapsesta oli hauska kuulla omaa ääntä nauhurista. Tämä usein myös rentoutti lapset kun huomio kiinnittyi nauhuriin.

Haastattelut olivat teemahaastatteluja, ja tukena minulla oli kysymysrunko (Liite 2). Annoin lapselle tehtäväksi piirtää itsensä aikuisena. Annoin lasten valita puuvärit tai liituvärit. Keskustelu teemoina oli, esimerkiksi minkälainen on kiva aikuinen, mitä aikuiset saavat tehdä ja mitä velvollisuuksia aikuisilla on. Haastattelut kestivät vajaan 10 minuutista 20 minuuttiin. Monet lapset innostuivat piirtämään vielä sen jälkeen, kun haastattelu oli ohi ja nauhuri sammutettu. Huomasin joissakin haastatteluissa, lasten väsymistä, jolloin pyrin saattamaan haastattelun loppuun mahdollisimman pian.

Haastattelut, joissa olivat tutut lapset, tuntuivat rennoilta, eikä niin sanottua tutustumisaikaa tarvittu. Vastaukset olivat yllättävän monipuolisia ja suoria. Lisäaineiston keräsin ennestään tuntemattomilta lapsilta, ja huomasin, että heidän vastauksissaan oli enemmän ”en tiiä” tyyppisiä vastauksia.

4.4 Aineiston analysointi

Kaikkien haastattelujen jälkeen seuraavana vuorossa oli litterointi. Litterointi on muuntaminen puheesta tekstiksi. Litteroinnin sopiva tarkkuus määritellään tutkimusongelman ja metodisen lähestymistavan perusteella. (Ruusuvoori 2010, 424.) Litteroin haastattelut sanasta sanaan ja kirjoitin myös hymähdykset mukaan, jotka usein merkitsivät myönteistä tai kielteistä vastausta. Litterointi vei aikaa odotettua enemmän, varsinkin parihaastattelun litterointi, ja oli kokonaisuudessaan uuvuttava vaihe. Olin hyvin huolellinen ja tarkistin litteroidun tekstin vielä kerran kuuntelemalla nauhan uudestaan. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 32 sivua. Litteroinnin jälkeen poistin nauhalta haastattelut. Tein niin huolellista jälkeä litteroidessa, että en kokenut että haastatteluja tarvitsee jättää talentumaan pitemmäksi aikaa nauhalle. En käyttänyt aineistona lasten piirustuksia, koska

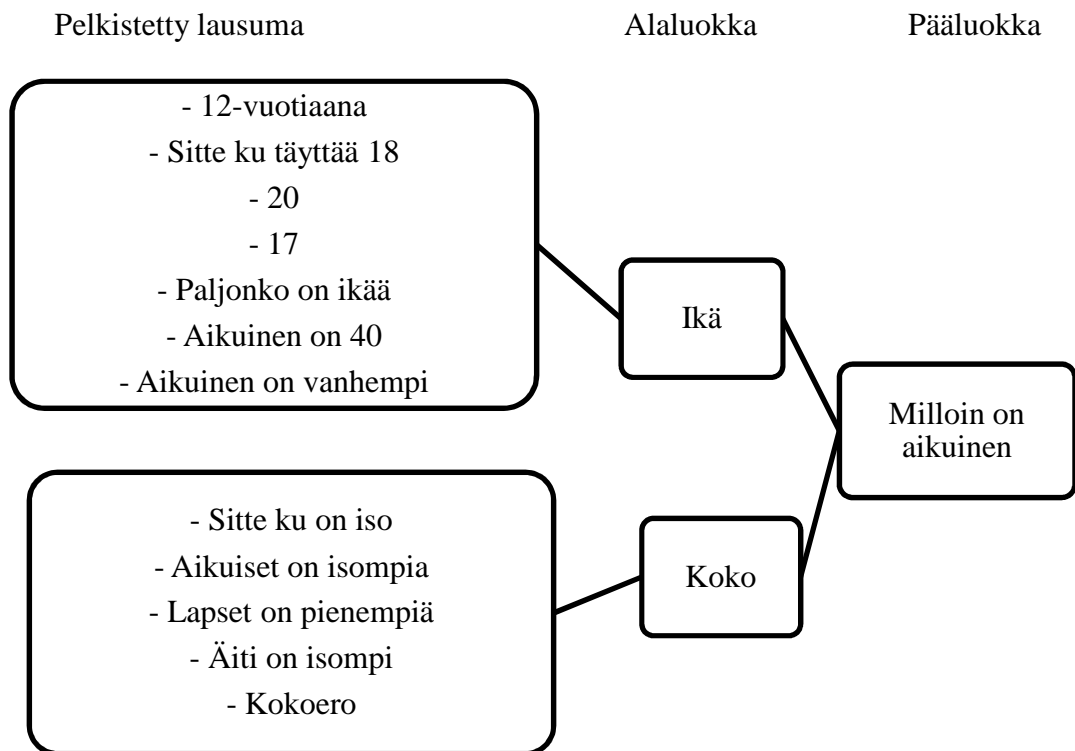
lapset piirsivät itsensä aikuisena eikä se ollut tutkimusaiheeni. Piirustukset olivat väli-
neenä tiedon tuottamiseen.

Lopulta aineisto litteroitu, ja vastaan tuli kysymys mitä tälle aineistolle nyt tehdään. Pehdyin teoriaan haastattelun analyysistä ja aloin jakamaan aineistoa. Haastattelu kysymyksiin aloin etsimään vastauksia, samalla mielessä pitäen tutkimuskysymykseni. Teemoittelussa aineisto pyritään ryhmittelemään teemoittain ja nostamaan tutkimusongelmaa valaisevista teemoista esiin mielenkiintoisia sitaatteja tulkittavaksi (Eskola 2010, 189–194). Järjestin aineistoa teemoittain (Liite 3), etsimällä vastauksista erilaisten teemojen alle kohtia aineistosta, kuten esimerkiksi aikuisuus, ikä, kiva aikuinen. Päätin aineistoa olla jaottelematta tyttöjen ja poikien vastauksiin koska merkittäviä eroja tyttöjen ja poikien vastauksissa ei ollut.

Analysoin aineistoa käyttämällä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä jota käytetään laadullisessa tutkimuksessa. Sisällönanalyysiä käytetään esimerkiksi kirjoitetun ja kuullun aineiston analyysinä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–92.) Haastatteluaineistosta esiin nousevien seikkojen tarkastelu suhteessa toisiinsa on ehkä analyysin olennaisin osa. Ellei sitä tehdä, analyysi jää puolitiehen ja on ulkokohtainen. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 174.) Ongelmana oli, että minulla ei ollut varsinaisia kaavioita tai kuvioita, millä todistaa asioihin suhde toisiinsa. Minulla oli vastaukset tutkimuskysymyksiini mutta niin sanotusti todisteet puuttuivat. Apua analyysiin tuli kovasti, kun tein aineistosta kuviot. Kokosin pelkistettyjä lausumia peräkkäin, joista sain yhteisen tekijän alaluokan, ja monesta alaluokasta sain lopulta yhteisen pääluokan, kuten alla on esitetty. Kuvioita tehdessä löytyi myös uusia sisältöjä, joita en ollut aiemmin kiinnittänyt huomiota ja jotka vaikuttivat tuloksiin.

5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Tutkimuksen tulokset on saatu haastattelemalla kuutta esikouluikäistä lasta, neljää tyttöä ja kahta poikaa. Tutkimuskysymys, joka itseäni oli askarruttanut pitkään, oli miten lapset määrittävät milloin on aikuinen. Vastausten mukaan viisi lasta kuudesta oli sitä mieltä, että ikä on se tekijä, joka määrittää aikuisuuden (Kuvio 1.) Lapsista kolme määrittä iän seitsemäntoista ja kahden kymmenen välille eli lähelle Suomessa lainmukaista 18-vuoden täysikäisyyden rajaa. Yhden lapsen mielestä aikuinen on yhtä iso kuin hän ja neljän lapsen mielestä aikuinen on kun on iso. Eli lasten mielestä toinen aikuisuuden määrittäjä oli koko.

KUVIO 1. Aikuisuuden määrittely

Toinen tutkimuskysymykseni oli, mitä aikuiset saavat tehdä ja mitä aikuiset eivät saa tehdä. Vastauksista kävi ilmi, mitkä ovat lasten mielestä aikuisten oikeudet ja velvollisuudet (Kuvio 2.) Lapset määrittivät erinäisiä aikuisten oikeuksia. Vastausten mukaan puolet lapsista oli sitä mieltä, että aikuiset saavat määrätä. Tässä lapsen antama esimerkki kuinka hän itse aikuisena määräisi:

Jos ois vaikka sää... ja olisit sä ja mä olisin aikuinen..ja sä jättäisit johonkin sun purkan...mä sanois että viepä roskeen sun omasta purkasta..Niin.. sitten sä viet sen..

Lasten mukaan aikuiset saavat ostaa ja omistaa ilman lupaa, kuten saa olla auto. Puolet lapsista nosti esiin, aikuisten oikeuden matkustaa, esimerkiksi Ruotsissa. Aikuiset myös saavat juoda alkoholia ja kiroilla. Oikeuksien lisäksi aikuisilla on erinäisiä velvollisuuksia. Tässäkin tapauksessa puolet lapsista oli sitä mieltä, että aikuisten tulee käydä töissä. Yksi lapsi perusteli, että pitää käydä töissä, että sitten on rahaa. Ne lapset jotka eivät maininneet työssä käyntiä, kertoivat, että aikuisten pitää hoitaa lapsia, jos on syntynyt.

KUVIO 2. Aikuisille sallitut asiat

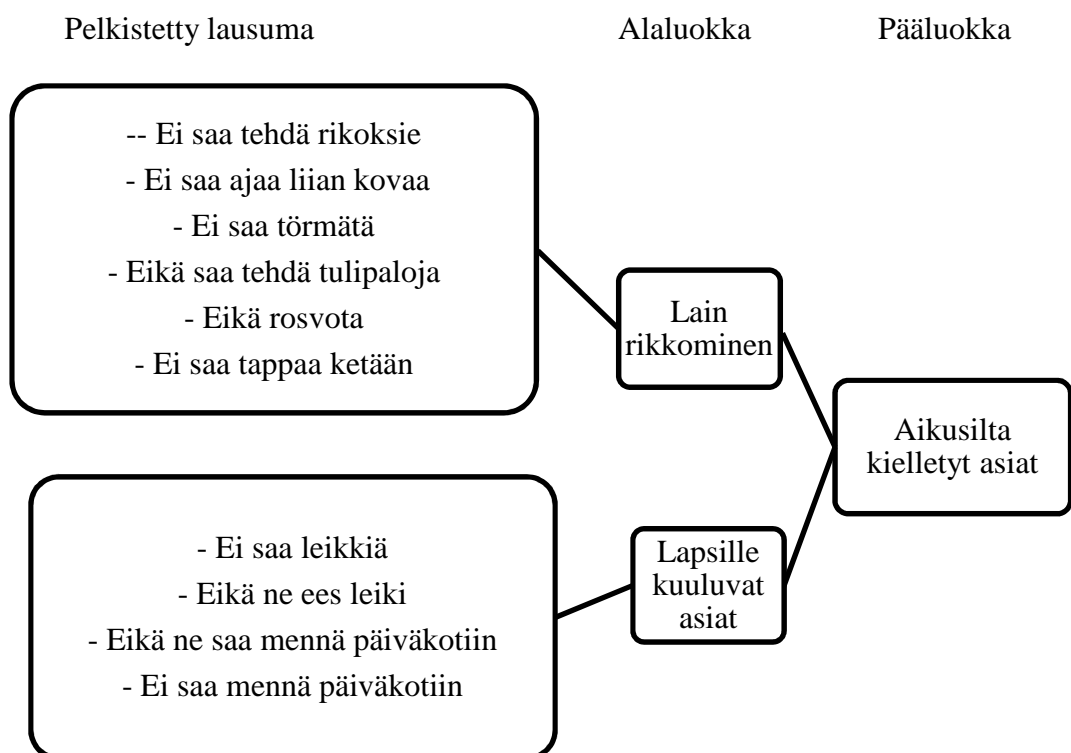
Kysymykseen, mitä aikuiset eivät saa sitten tehdä (Kuvio 3.), useat lapset vastasivat, etteivät aikuiset saa rikkoa lakia. Lasten mukaan aikuiset eivät saa, tehdä rikoksia ja eikä tehdä tulipaloja. Aikuiset eivät myöskään saa tehdä toisille pahaa kuten rosvota eivätkä tappaa. Useampi lapsi mainitsi, että aikuiset eivät saa leikkiä eivätkä käydä päiväkodissa.

Haastattelija: Ni, mitä aikuinen ei sitten saa tehdä?

Lapsi: Ei saa ajaa liian kovaa, eikä saa törmätä, eikä niin..... Eikä saa tehdä tulipaloja.

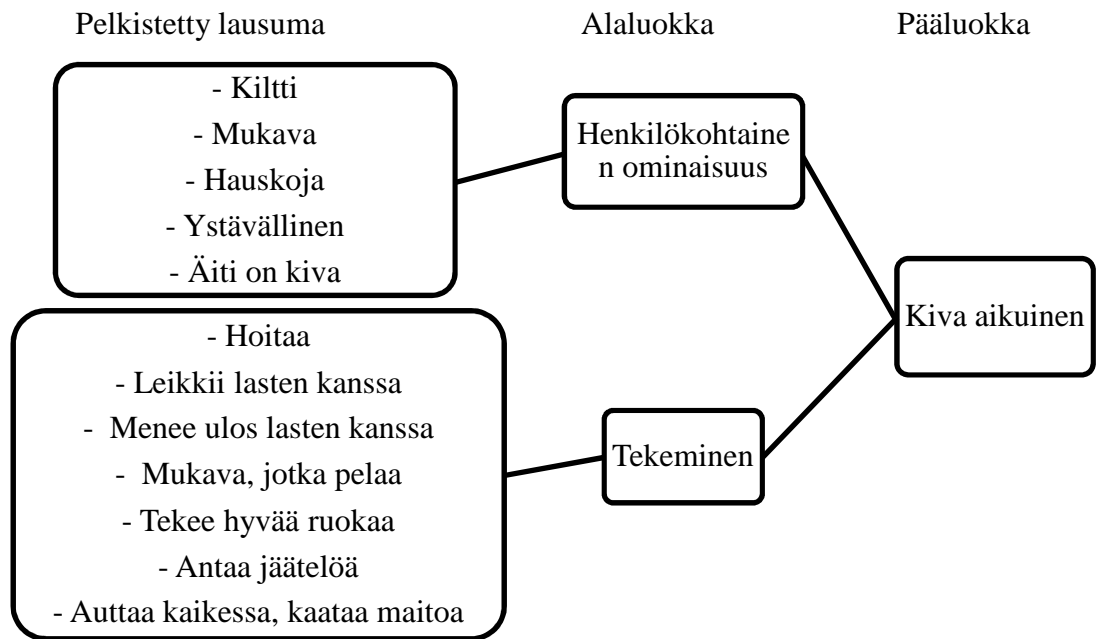
Haastattelija: Joo..

Lapsi: Eikä saa rosvota..eikä kaikkea..

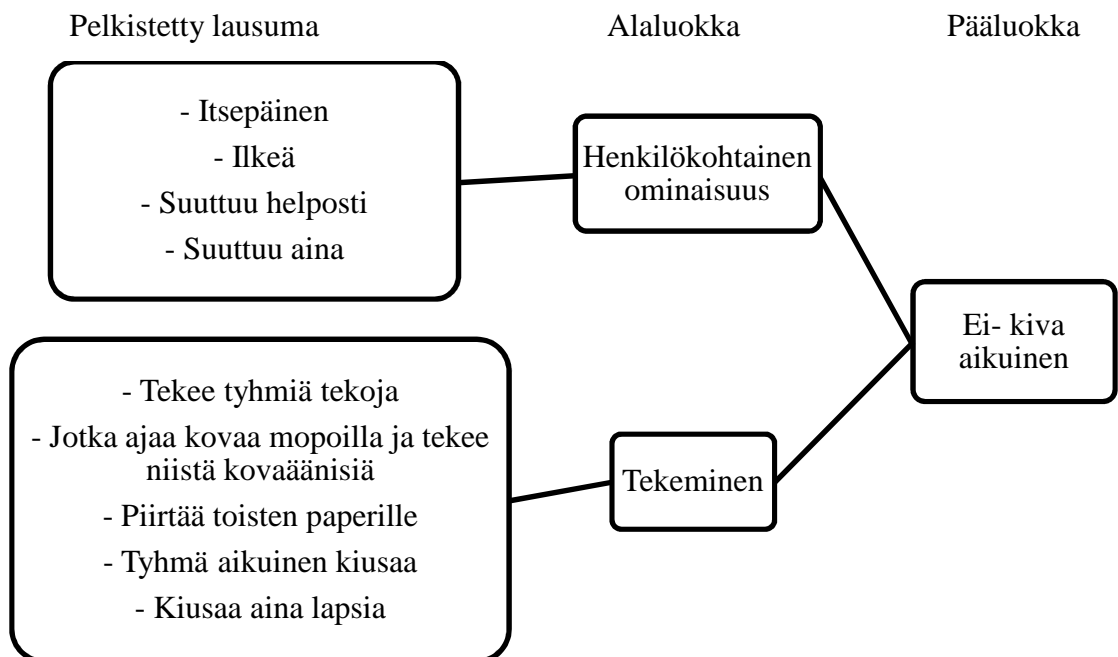
KUVIO 3. Aikuisilta kielletyt asiat

Kolmas tutkimuskysymykseni oli, millainen on lasten mielestä kiva aikuinen ja ei-kiva aikuinen (Kuvio 4.). Lapset arvioivat haastattelussa aikuisten kivuutta henkilökohtaisten ominaisuuksien mukaan kuten kiltti ja mukava, toisaalta tekemisen perusteella kuten; kiva aikuinen hoitaa ja leikkii lasten kanssa, sekä on lasten kanssa ulkona. Kivaan aikuiseseen yhdistyi myös ruoka. Kiva-aikuinen laittaa hyvää ruokaa. Kaksi vastaajista kertoi, että oma äiti on kiva aikuinen.

KUVIO 4. Kivan aikuisen tuntomerkit

Kysymykseen millainen on ei-kiva aikuinen (Kuvio 5.), lapset vastaukset käsittelivät myös henkilökohtaisten ominaisuuksien ja tekemisen kautta. Ei-kiva aikuinen tekee tyhmiä tekoja, kuten ajaa kovaa mopolla ja tekee niistä kovaäänisiä, sekä myös suuttuu aina. Kahden lapsen vastauksessa tuli esiin, että ei-kiva aikuinen kiusaa lapsia.

KUVIO 5. Ei-kivan aikuisen tuntomerkit

Aineistosta nousi esiin myös, minkälainen on lasten mielestä, kiva- ja ei-kiva päiväkodin aikuinen eli työntekijät? Tekijät olivat paljon samoja mitä lapset liittivät kivaan ja ei-kivaan aikuiseen. Kivan päiväkodin työntekijän ominaisuuksia olivat ystävällinen, hauska, kiltti ja mukava. Lasten mukaan kiva päiväkodin työntekijä leikkii ja pelaa lasten kanssa sekä auttaa kaikessa. Päiväkodin ruokailutilanteessa kiva työntekijä antaa jätelöä ja kaataa maitoa. Ei-kiva päiväkodin työntekijä on itsepäinen ja ilkeä sekä suuttuu helposti. Lasten vastauksissa tuli ilmi, että ei-kiva työntekijä tekee tyhmiä hommia sekä piirtää toisten paperille.

6 OPINNÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET

Kronologinen, kalenterivuosisissa mitattava ikä on sukupuolen ohella yksi keskeisimmistä tavoista, joilla ihmiset määrittelevät itseään ja muita (Nikander 1999, 28). Lasten vastausten mukaan lapset määrittelevät aikuisuuden iän mukaan. Aikuiseksi tullaan kun täytetään noin 17–20 vuotta

Lasten määrittelevät aikuisuuden myös koon mukaan, aikuiset ovat isompia kuin lapset. Lapset määrittelevät aikuisuutta myös toiminnan kautta aikuiset käyvät töissä ja heidän kuuluu hoitaa lapsia. Aikuisuuteen liittyy työssä käynti. Mielenkiintoinen kommentti, eräältä lapselta oli, että aikuiset käyvät töissä tai hoitavat lapsia. Lapsilla oli kuva, että sitten kun on aikuinen niin saa mennä minne huvittaa ja ostaa mitä haluaa. Mielestäni aikuisuus nähtiin vapautena. Lapset näkevät myös aikuiset autoritäärisenä hahmona, aikuinen määrää. Aikuisuuden symboleja ovat laukut ja puhelimet. Olen havainnut, että usein lasten leikkiessä ”aikuisia” tai kotia, mukana leikeissä lapsilla on laukut, korkokengät tai kännykät.

Mielenkiintoinen kysymys oli, millainen aikuinen on kiva lasten mielestä. Kiva aikuinen antaa aikaa ja huomiota, esimerkiksi leikkii lasten kanssa. Aineistosta nousee esiin, että lapset haluavat aikuiselta huomiota ja läsnäoloa, ja aikaa. Samoja vastauksia tuli myös päiväkodin työntekijöistä: Kiva päiväkodin työntekijä leikkii lasten kanssa ja auttaa. Itse olen huolissaan siitä saavatko lapset tarpeeksi yksilöllistä huomiota aikuiselta, kun päiväkotien ryhmäkoot kasvavat. Onko edes mahdollista olla aidosti läsnä jokaiselle lapselle työpäivän aikana? Samaa pohtii Kyrönlampi-Kylmänen sanoessa, että ehkä päiväkodin arjessa ei ole riittävästi mahdollisuuksia lapsen ja henkilökunnan väliseen kohtaamiseen, läsnäoloon ja kuuntelemiseen (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 74). Mielestäni yllättäen aineistossa nousi esiin teema ruoka. Lasten mukaan kiva aikuinen tekee hyvää ruokaa ja auttaa ruokailutilanteissa, esimerkiksi kaatamalla maitoa. Tavalliseen hyvään arkeen kuuluu, niin kotona kuin päiväkodissa, ruoka ja yhteiset ruokailutilanteet.

Aikuisten tulee käydä töissä tai hoitaa lapsia. Tämä oli hyvin selkeä miten lapset ajattelivat mitä aikuisten pitää tehdä. Työ luo tunteen vaikuttamisesta, eli jäsentää ihmisen-

paikkaa yhteiskunnassa. Työ merkitseekin yksilöille paljon muutakin kuin pelkää toimeentulon ansaintaa. Työ muokkaa ihmisen ajankäyttöä ja luo erilaisia sosiaalisia kontakteja. (Vähätalo 1998, 56.) Vastausten mukaan päiväkotia ja leikkiä nähtiin lapsille kuuluvaksi ”omaisuudeksi” mitkä eivät kuulu aikuisille. Päiväkoti on lasten työpaikka. Toisaalta kaivataan aikuista leikkiä lapsen kanssa. Lapsilla oli myös selkeä käsitys siitä, mitä aikuiset eivät saa tehdä. Aikuiset eivät saa rikkoa lakia eikä saa tehdä toiselle paha. Tämän koko opinnäytetyön prosessin aikana on mielessä ollut vanha hokema:

Totuus kuuluu lapsen suusta.

7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

7.1 Eettisyys

Eettisten kysymysasettelujen tulee näkyä läpi koko opinnäytetyöprosessin. Niin aiheen ja metodin valintaan, työskentelyyn, julkistamiseen kuin soveltamiseenkin sisältyy eettisiä valintoja. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.) Tärkeä näkökulma on myös, että tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa opinnäytetyön eettinen puoli (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–143).

Opinnäytetyössä, jossa tiedon lähteenä on lapsia, sisältyy useita eettisiä ulottuvuuksia. Koin hyvin tärkeäksi, että tarvittavat luvan hankin niin kaupungilta, vanhemmilta ja mikä tärkeintä lapselta itseltään. Tarvittavat luvat olivat koko tutkimuksen ehdoton edellytys.

Jokaiseen tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä on oikeus saada riittävästi tietoa tutkimuksen sisällöstä ja tavoitteista (Lehtinen 2000, 48–49). Kuinka kertoa lapselle opinnäytetyöstä. Eritoten kun kyseessä ovat pienet lapset, pitää tutkimuksessa informointi suunnitella kohderyhmän mukaisesti (Kuula 2006, 150–151). Päädyin ratkaisuun, että vanhemmille osoitetussa kirjeessä on kuva haastattelutilanteesta. Piirretty kuva kuvaa haastattelutilannetta, jotta lapset saisivat konkreettisen kuvan haastattelusta. En tietenkään voinut olla varma tulevatko lapset näkemään kuvaa, se jäi vanhempien ratkaistavaksi. Lisäksi kerroin sanallisesti lapsille ennen haastattelua mitä tämä minun ”koulu-tehtäväni” on.

Osallistuvilla on myös oikeus päättää osallistuuko tutkimukseen vai ei ja myös oikeus milloin tahansa päättää haastattelu (Lehtinen 2000, 48–49). Tavoitteena oli, että haastattelu kulkisi lapsen ehdoilla, ei tutkimuksen ehdoilla vaikka tiedon keruu onkin tavoitteena. Strandellin mukaan käytännössä on vaikeaa jopa mahdotonta loppuun asti pitää kiinni täydellisestä vapaaehtoisuudesta osallistua tutkimukseen: On tasapainoiltava toteuttamiskelpoisten ja eettisesti kestävien ratkaisujen välillä (Strandell 2010, 97).

Tutkimuksen luottamuksellisuus on tärkeä lähtökohta myös lapsuustutkimuksessa. Lapsilla tulee olla yhtä paljon yksityisyyttä kuin aikuisillakin tutkimukseen osallistuessa (Lehtinen 2000, 49). Tämä on hyvin tärkeää. Päiväkodissa, jossa lapset ovat aikuisten huolenpidon ja kontrollin kohteena voidaan törmätä herkästi yksityisyyden ja luottamuksellisuuden haasteisiin (Strandell 2010, 101). Itse ajattelen samassa päiväkodissa harjoittelijana toimiessa, että tällainen on kysely luonnollista. En kuitenkaan törmännyt aineistoa kerätessäni työntekijöiden uteluihin haastatteluista.

Pohdin paljon mikä on tutkijan rooli? Tutkijalla on valta ohjata haastattelun kulkua. Tarja Pösön tuo esiin haastattelututkimuksen vastakohtaisuuden: se on yhtä aikaa vahva ja ongelmallinen. Vahvuus liittyy tilan antamiseen tutkimuskohteena olevalle. Pösön mukaan ongelmallisuus syntyy puolesta siitä, että tutkija viime kädessä valitsee kysymykset, tulkitsee vastaukset ja myös hallitsee haastattelutilannetta. (Helavirta 2007.) Lehtinen kirjoittaa kuinka, lapsuustutkimuksen eettiset kysymykset kytkeytyvät ennen kaikkea lasten ja aikuisten erilaiseen sosiokulttuuriseen valta-asemaan. Valtasuhteet voivat estää lasta puhumasta aidoista kokemuksista. (Lehtinen 2000, 50.)

Tutkijan rooli haastattelu tilanteessa on erilainen kun tiedon tuottaja on lapsi eikä aikuinen: Päiväkodissa lapset ovat hoitajiensa vastuulla, mutta haastattelu tilanteessa lapset olivat myös minunkin vastuulla. Strandellin mukaan tutkija joutuu kamppailemaan monet lojaliteetin ja eettisen periaatteen välillä. Vastuullisena aikuisena hänen tulisi suojella lasta tilanteessa. (Strandell 2010, 101–102.) Tilanteessa tulisi olla myös ”objektiivinen tutkija”. Tärkeä olisi myös muistaa, että lapset eivät ole homogeeninen ryhmä. Lapset voivat tulla hyvin erilaisista ympäristöistä ja perheistä. (Taylor 2000, 22–23.)

Haastattelu tilanne tulisi olla aina lapsille luonnollinen ja tavoitteena oli, että lapset tunsivat olonsa turvalliseksi ja innostuneeksi. Se on edellytyskin sille, että lapsi kertoo ajatuksiaan aikuiselle. Tärkeä kysymys olikin, kysymisen taito: kuinka kysyä lapsilta, niin etteivät kysymykset olisi johdattelevia ja kysymyksiin saisi myös vastauksia. Tämän koin suureksi haasteeksi. Lapsitutkimukseen liittyy monia eettisiä ulottuvuuksia ja Lehtinen kuvaa mielestäni hienosti lapsitutkimuksen erityislaatuisuutta.

Lapsuustutkimuksessa lapset ovat tiedonkantajia ja -antajia ja tutkimuseh-tojen asettajia. Näin ollen maailma on käännetty kuin ylösalaisin. Tutkijan on siihen osallistuessa mietittävä, mitä merkitsee tässä toisin päin käänne-tyssä maailmassa ja miten saa valtuudet tuoda lapsen ääntä näkyviin. (Lehtinen 2000, 49.)

Opinnäytetyön prosessissa raportin kirjoittamisessa on muistettava eettinen ulottuvuus. Päivänselvää on, että Plagiointi on kielletty, ja lähdemerkintöihin on syytä kiinnittää erityistä huomiota (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125–133). Tutkija kantaa vastuun tutkitta-vien yksityisyyden suojasta ja hänen tehtävänsä on arvioida, mitkä asiat täytyy raportoi-da erityisen varovasti tunnistamisriskin vuoksi (Kuula 2006, 204). En mainitse opinnäy-tetyössä päiväkotien nimiä koska en koe sitä mitenkään ratkaisevaksi tutkimuksen kan-nalta. Haluan myös sillä tavoin suojella tutkimukseen osallistuneiden lasten ja perheiden yksityisyyttä. Tämän takia Liitteessä 1 on päiväkodin nimi jälkikäteen muutettu tähdik-si. Omaa yksityisyyttäni suojelin, muuttamalla jälkikäteen myös puhelinnumeroni täh-diksi.

7.2 Luotettavuus

Koska kaikessa tutkimustoiminnassa pyritään tietenkin välttämään virheitä, yksittäises-sä tutkimuksessa on arvioitava tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisen tutki-muksen lähtökohtana on, että tutkija on tutkimuksen keskeinen tutkimusväline. Laadul-lisessa tutkimuksessa pääasiallinen luotettavuuden kriteeri onkin tutkija itse, ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 1999, 87.)

Mäkelä kiinnittää laadullisten aineistojen arvioinnissa huomiota seuraaviin seikkoihin: aineiston yhteiskunnalliseen merkittävyyteen ja riittävyteen, analyysin kattavuuteen, arvioitavuuteen ja toistettavuuteen (Eskola & Suoranta 1999, 215). Ammattikorkeakou-lun opinnäytetyö on laajuudelta sitä luokkaa, että tutkimuksen otanta on melko pieni. Tämä vaikuttaa luonnollisesti opinnäytetyön luotettavuuteen. Uskon, että lisäaineiston kerääminen oli hyvä päätös. Uskon, että se lisää opinnäytetyöni luotettavuutta koska aineistoa on täten enemmän. Tässä otanta oli kuuden eri lapsen haastattelu.

Lisääaineistoa keräsin lapsilta, joita en tuntenut aiemmin ollenkaan. Näiden lasten vastauksissa tuli paljon, ”en tiedä” vastauksia. Jäin pohtimaan sitä, johtuuko se siitä, että olen vieras vai eivätkö lapset ymmärrä kysymystä? Hirsjärven ja Hurmeen mukaan (Hirsjärvi & Hurme 2010, 131) erityisesti lasta haastateltaessa syntyy kysymys siitä, tietävätkö he vastauksen vai eivät, kun he vastaavat ”en tiedä”. Kyse voi olla myös siitä, että lapsi ei ole ymmärtänyt kysymystä. Tuttuja lapsia haastatellessani ”en tiedä” vastauksia tuli hyvin vähän, joten en usko että tässä tapauksessa olisi siitä, ettei kysymyksiä olisi ymmärretty. Joskus kuitenkin lapsi saattaa vastata ”en tiedä” koska luulee, että haastattelija ei sietäisi kuulla vastausta (Hirsjärvi & Hurme 2010, 131). Pohdin myös, tätä että ovatko vastaukset jotain mitä ei haluttu tuoda aikuiselle eli minulle tietoon. Jäin miettimään myös, että esikoulua käyvät lapset voivat suhtautua haastatteluun tehtävänä, jolloin pelättiin niin sanottuja vääriä vastauksia. Tällöin helpointa oli vastata, ”en tiedä”. Vaikka painotin haastatteluissa, että tässä ei ole oikeita ja vääriä vastauksia.

Haastattelu paikalla voi olla vaikutusta lasten vastauksiin (Langston, Abbott, Lewis & Kellett 2004, 154). Keräsin aineiston lasten omassa päiväkodissa. En voi olla pohtimatta, olisivatko vastaukset olleet erilaisia erilaisessa kontekstissa? Esimerkiksi kotona, jossa olisi ollut läsnä vanhemmat.

Aarnoksen mukaan lapsitutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon aineiston analysointivaiheessa, mitkä asiat selittyvät lapsuuteen kuuluvina ja mitkä puolestaan liittyvät lasten erilaisiin kehitysrytmeihin, persoonallisuuteen ja kasvuympäristön eroihin. Teoreettisella viitekehysellä on merkittävä vaikutus, jotta aineistoa voidaan tulkita mahdollisimman todenmukaisesti. (Eronen & Hämäläinen 2009.) Olen pyrkinyt, että tämän opinnäytetyön teoreettisella viitekehysellä olisi selkeä yhteys itse tutkimukseen.

Opinnäytetyön tarkastelussa on olennaista tulosten luotettavuus, jota tarkastellaan toteutetun opinnäytetyön prosessin näkökulmasta (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 12). Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. (Hirsjärvi ym. 2007, 226–228.) Olen pyrkinyt tässä opinnäytetyössä raportoimaan mahdollisimman tarkasti eri työvaiheet, niin tutkimusmenetelmän valinnasta aineiston keruuseen sekä tutkimustuloksiin.

8 POHDINTA

Tieto on aina suhteellista ja sosiaalisesti rakennettua. Se edustaa aina jonkun toisen näkökulmaa. Tiedon suhteellisuus tekee todellisuudesta monimutkaisen, mutta samalla hyvin kiehtovan. Lapsia koskeva tieto pitää saada suoraan lapsilta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 23–24.) Tässä opinnäytetyössä en nähnyt edes muita vaihtoehtoja tiedon keruulle kun lapsen haastattelu. Kuka muu kuin lapsi itse olisi parhaiten osannut vastata näihin kysymyksiin?

Tavoitteena oli saada lapsen ääni kuuluviin, tuoda esiin lapsen ajatukset ja näkemykset. Tutkimus jossa annetaan ääni lapselle, antaa mahdollisuuden kohdella lapsia aktiivisina toimijoina ja tunnustaa, että heillä on mahdollisesti erilainen tapa katsella maailmaa (Alldred & Burman 2010, 192). Tässä opinnäytetyössä lapset ovat olleet tiedon tuottajina. Lapsilta on kysytty heitä koskevista asioista ja tämä opinnäytetyö tuo heidän näkemyksenä kuulluksi.

Mielestäni aikuiset voivat oppia paljon lapsilta. Maailmankatsomus on hyvin aitoa ja teeskentelemätöntä. Aineistoa tarkastellessani mietin, mitä aineisto ei kerro ja ymmärsin tärkeän seikan: Yksikään lapsi ei maininnut, että kiva aikuinen antaa paljon lahjoja ja leluja sekä vie HopLoppiin. Epäilemättä lapset pitävät niistä, mutta ne eivät ole tärkeitä. Vaan sitä vastoin lapset kertoivat, että kiva aikuinen viettää aikaa lasten kanssa, leikkii, hoitaa ja antaa aikaa. Toissijaisena on lelujen hienous ja määrä.

Lapset tarvitsevat aikuisilta tarvitaan aikaa ja huolenpitoa, erityisesti huomiota. Lapsen ja aikuisen yhteinen aika tulisi olla kiireetöntä. Kyrönlampi-Kylmänen väitöstutkimuksen mukaan lapsen rytmi eroaa aikuisen rytmistä. Lapsi yrittää muokata vanhemman tahtia itselle sopivaksi hidastamalla tai vastustelemalla joko vanhemman tai päiväkodin henkilökunnan asettamaa rytmiä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 190.) Lasten vastauksissa aistin, että aikuiselta kaivataan tiettyä omistautumistakin.

Haastattelija: Minkälainen on sitten teidän mielestä sellainen kiva aikuinen?

Lapsi: Kuka ei tee mitään muuta ku hoitaa ja menee ulos ja tekee hyviä ruokia ja kaikkea..

Yllä oleva sitaatti kertoo, lapsen kaipuusta tavalliseen arkeen, jota tuo esiin Tarja Kyrönlampi-Kylmänenkin (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 143). Mielestäni tulisi olla enemmän esillä että, lasta tulee kuunnella ja lapsella on oikeus tulla kuulluksi, jos lasta ei kuulla voi menettää jotain arvokasta.

Yksittäiselle elämänvaiheelle annetut merkitykset ja ikäluokkaan kuulumisen kriteerit ovat aikasidonnaisia. Näyttäisi kuitenkin siltä, että useammat samanaikaisesti tapahtuvat kehityskulut ja muutokset ovat vaikuttamassa elämänkulun uudelleenarviointiin länsimaaisessa yhteiskunnassa. Nikanderin mukaan on toistuvasti todettu aikuisuuden ja lapsuuden välisen rajan liudentuvan ja ikäroolien sekoittuvan. Lapset ovat yhä nuorempina tietoisia perinteisesti aikuisten maailmaan kuuluneista asioista. Nykyisessä koulutusta ja menestymistä korostavassa ilmapiirissä lapsilta ja nuorilta vaaditaan yhä varhemmin tietoista urasuunnittelua (Nikander 1999, 30–33.) Mielestäni aikuisuuden ja lapsuuden raja on hämärtynyt. Sen näkee lasten pukeutumisessakin, kuinka vaatteet muistuttavat entistä enemmän aikuisten pukeutumista. Kertovatko muutokset, että lapsilta odotetaan varhaisempaa aikuistumista.

Jatkotutkimusaiheena opinnäytetyöni pohjalta esitän lasten näkemyksiä itsestä aikuisena, lasten tulevaisuudenkuvia itsestään. Perehtymällä Jokisen ja Saariston teokseen suomalainen yhteiskunta (Jokinen & Saaristo 2006, 200–203.), sai minut myös pohtimaan jatkotutkimukselle, lasten näkemyksiä perheestä. Mitä lapset itse ajattelevat perheen aikuisista ja itse perheestä. Aineistoa voisi peilata suomalaiseen yhteiskunta tutkimukseen.

Erik H. Erikson kirjoitti jo vuonna 1950, että jokaisen yhteiskunnan muodostavat ihmiset, jotka ovat kehittymässä lapsista vanhemmiksi. Varmistaakseen perinteen jatkuvuuden yhteiskunnan täytyy jo varhain valmistaa isyyttä ja äitiyttä lapsissaan ja sen täytyy pitää huolta väistämättömistä infantiilisuuden jäännöksistä aikuisissaan. Tämä on suuri tehtävä, varsinkin kun yhteiskunta tarvitsee monia ihmisiä, jotka voivat seurailta, muutamia, jotka pystyvät johtamaan, ja joitakin, jotka osaavat molempia, vuorotellen tai eri elämänaloilla. (Erikson 1982, 398–399.) Yhteiskunnalla on edelleen suuri tehtävä tukea äitejä ja isiä vanhemmuudessa. Meidän aikuisten tulisi muistaa, kuten Erikson muistuttaa, että tulevan yhteiskunnan muodostaa lapset. Lapsista tulee pitää huolta. Lapsia tulee arvostaa, ja herkistyä kuulemaan heitä.

Opinnäytetyö prosessi on vienyt aika ajoin ”syville vesille” pohtimaan kriittisesti itseä ammattikasvattajana. Uskon ja toivon että tästä prosessista on hyötyä itselle tulevaisuudessa. Toivottavasti hyötyä myös niille, jotka työskentelevät lasten kanssa ja haluavat herkemmin kuulla, mitä lapsilla on sanottavaa.

LÄHTEET

- Alanen, Leena 2009. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa Leena Alanen & Kirsti Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 9.
- Alasuutari, Maarit 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Johanna Ruusuvaara & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 162.
- Allred, Pam & Burman Erica 2005. Analysing Children's Accounts using Discourse Analysis. Teoksessa (toim.) Sheila Greene & Diane Hogan Researching Children's Experience: Methods and Approaches. London: Sage, 192.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä: opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. 5. uudistettu laitos. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja, C Katsauksia ja aineistoja 17. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 11–12.
- Erikson, Erik H 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. 2. tarkistettu painos. Jyväskylä: Gummerus, 398–399.
- Eronen, Elina & Hämäläinen, Liisi 2009. Lastensuojelun lyhytaikainen perhehoito – Biologisten vanhempien kokemuksia Pelastakaa Lapset ry:n kehittämishankkeesta ja lapsitutkimuksen haasteita. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö. Viitattu 4.4.2011.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17843/jamk_1237813073_1.pdf?sequence=2.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3 painos. Tampere: Vastapaino, 28–215.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa (toim.) Juhani Aaltola, Raine Valli Ikkunoita tutkimusmetodeihin. I, Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–29.
- Eskola, Jari 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat, laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa (toim.) Juhani Aaltola & Raine Valli Ikkunoita tutkimusmetodeihin. II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen

- teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–202.
- Forsberg, Hannele; Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta 2006. Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa Hannele Forsberg, Aino Ritala-Koskinen & Maritta Törrönen Lapset ja sosiaalityö: kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 5-10.
- Helavirta, Susanna 2007. Lasten tutkimushaastattelu – metodologista herkistymistä, joustoa ja tasapainoilua. Yhteiskuntapolitiikka 72 (2007): 6. Stakes, 631–637 Viitattu 1.12.2011. <http://yp.stakes.fi/NR/rdonlyres/92DEABD1-8BCB-48A7-BCAC-6AC3D20DE9E3/0/helavirta.pdf>. Tuloste tekijän hallussa.
- Helkiö, Maija 2002. Matkalla aikuiseksi – nuorten ajatuksia aikuisuudesta ja aikuisten elämästä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu – työ. Viitattu 4.4.2011. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8915/mahelk.pdf?sequence=1>.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus, 131–174.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu laitos. Helsinki: Tammi, 156–225.
- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo 2006. Suomalainen yhteiskunta. 2. uudistettu painos. Porvoo, Helsinki: WSOY, 200–203.
- Koski, Leena & Moore, Erja 2001. Näkökulmia aikuisuuteen ja aikuiskasvatukseen. Aikuiskasvatus 1, 4-13. Viitattu 23.5.2011. <http://elektra.lib.helsinki.fi/se/a/0358-6197/21/1/nakokulm.pdf>.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino, 147–204.
- Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2007. Arki lapsen kokemana: eksistentiaalisen fenomenologinen haastattelututkimus. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Väitöstutkimus. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 190.
- Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja, 2010, 22-143.

- Langston, Ann; Abbott, Lesley; Lewis, Vichy & Kellett, Mary 2004. Early Childhood. Teoksessa (toim.) Sandy Fraser, Vichy Lewis, Sharon Ding, Mary Kellett & Chris Robinson Doing Research with Children and Young People. London: Sage, 154.
- Lehtinen, Anja-Riitta 2000. Lasten kesken: Lapset toimijoina päiväkodissa. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöstutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 15–50.
- Lehtinen, Anja-Riitta 2009. Lapset toimijoina päiväkodin vertaissuhteissa. Teoksessa Leena Alanen & Kirsti Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 111–112.
- Lindström, Aslak 2001. Vanhemmillä on vastuu kasvatuksesta esiopetuksessakin. Teoksessa (toim.) Barbro Högström & Outi Saloranta. Esiopetus tavoitteellisen oppimispolun alkuna. Helsinki: Opetushallitus, 4–5.
- Miesten vuoro. Dokumentti, suomi 2010. Ohjaajat Joonas Berghäll & Mika Hotakainen. Käsikirjoitus Joonas Berghäll & Mika Hotakainen. Tuottaja Joonas Berghäll. Tuotantoyhtiö Oktober Oy.
- Niemi, Pekka 2001. Lapsen kielellisen kehityksen pääpiirteet esiopetusikään asti. Teoksessa (toim.) Barbro Högström & Outi Saloranta Esiopetus tavoitteellisen oppimispolun alkuna. Helsinki: Opetushallitus, 57.
- Nikander, Pirjo 1999. Elämänkaaresta elämänkulkuun: iän muuttuva merkitysmaailma. Teoksessa (toim.) Ilka Kangas & Pirjo Nikander Naiset ja ikääntyminen. Helsinki: Gaudeamus, 28–33.
- Nurmi, Jari-Erik & Salmela-Aro, Katariina 2000. Ihmisen psykologinen kehitys ja elämänkulku. Teoksessa (toim.) Eino Heikkinen ja Jouni Tuomi Suomalainen elämänkulku. Helsinki: Tammi, 86.
- Nurmiranta, Hanna; Leppämäki, Päivi & Horppu, Sari 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja, 20–57.
- Ojala, Anu-Maaria & Perälä, Anna-Kaarina 2005. ”Et se ei oo semmonen et ylös, ulos ja aamupiirille” Tutkimus esikoululaisten käsityksistä lastentarhaopettajasta päiväkotikontekstissa. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu – työ.
- Opetushallitus 2010. Oikeus esiopetukseen. Viitattu 28.1.2012.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus/oikeus_esiopetukseen.

- Oranen, Mikko i.a. Lasten osallisuus. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. Viitattu 23.5.2011.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>.
- Ruusuvuori, Johanna 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424.
- Strandell, Harriet 2010. Etnografinen kenttätyö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa Hanna Lagström, Tarja Pösö, Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkoston julkaisu. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 97–102.
- Suikkanen, Hanna 1998. Minustako aikuinen? Peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten ajatuksia aikuisuudesta ja aikuisten maailmasta. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu – työ. Viitattu 4.4.2011.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12851/788.pdf?sequence=1>.
- Suomen perustuslaki 1999/731, 11.6.1999. Viitattu 24.1.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- Taylor, Anne Sinclair 2000. The UN Convention on the Rights on the Child giving children a voice. Teoksessa (toim.) Ann Lewis & Geoff Lindsay Researching children´s perspectives. Buckingham: Open University Press, 22–23.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi, 72–143.
- Unicef i.a. Yleissopimus lasten oikeuksista. Viitattu 23.5.2011.
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf.
- Vilén, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Sivén, Tuula; Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2008. Lapsuus: erityinen elämänvaihe. 1. – 3. painos. Helsinki: WSOY, 141–146.
- Vähätalo, Kari 1998. Yksilön suhde työhön ja työttömyyteen. Teoksessa Elina Saksala (toim.) Muutoksen sosiologia. Helsinki: Yle-opetuspalvelut, 56.
- Yhdistyneet kansakunnat 2009. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Lapsen oikeus tulla kuulluksi. Lapsen oikeuksien komitea. Viitattu 24.1.2012.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/lapset_nuoret_perheet/lapsenoikeudet/CRC_General_Comment_no_12_julk.pdf.

LIITE 1: Tiedote vanhemmille

Hei vanhemmat,

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulun Oulun yksikössä, tutkintonimikkeellä sosionomi (AMK) + lastentarhaopettajan virkakelpoisuus. Olen ollut harjoittelemassa ***** päiväkodissa keväällä 2010 ja keväällä 2011. Teen opinnäytetyön aiheesta lasten näkemyksiä aikuisuudesta. Tarkoituksena on kartoittaa miten esikouluikäiset lapset ymmärtävät aikuisuuden ja aikuiset.

Aineiston aion kerätä haastattelemalla lapsia aiheesta. Haastattelutilanteessa lapsi piirtää aiheesta, minä aikuisena ja samalla pohdimme aikuisuusteemaa. Tarkoitus olisi haastatella syksyn 2011 aikana. Nauhoitan lasten haastattelut ilman tunnistetietoja, samoin piirustukset kerätään lapsilta ilman tunnistetietoja. Kirjaan muistiin vain lapsen sukupuolen. Haastattelumateriaalia käsittelemme ainoastaan minä, tutkimuksen tekijä. Työ tulee valmistumaan talven 2012 aikana, minkä jälkeen kaikki materiaali hävitetään. Opinnäytetyössä ei tule olemaan muuta tietoa lapses-tanne, kuin lapsen sukupuoli.

Pyydän nyt teiltä vanhemmilta suostumusta lapsen osallistumiselle opinnäytetyöhön. Jokainen lapsi päättää viime kädessä itse, haluaako osallistua haastatteluun. Kysyn siis myös häneltä itseltään ennen haastattelua, haluaako hän osallistua.

Toivon, että palauttaisitte alla olevan osion esikouluopettajille _____ mennessä.

Jos heräsi kysymyksiä, voi ottaa rohkeasti yhteyttä! Kiitos jo etukäteen vastauksesta.

Terveisin,

sosionomi (AMK) + lastentarhaopettajan virkakelpoisuus – opiskelija Teija Keränen, teija.keranen@student.diak.fi, puh. *** **** **

Opinnäytetyön ohjaa, lehtori Tarja Tuovinen-Kakko, tarja.tuovinen-kakko@diak.fi

PALAUTETTAVA OSIO

Lapseni _____

saa ____ ei saa ____ osallistua haastatteluun, jolla kerätään opinnäytetyön aineis-toa.

Päiväys _____

Huoltajan

allekirjoitus

PALAUTUS _____ MENNESSÄ ESIKOULUNOPETTAJILLE

LIITE 2: Haastattelukysymykset

Miksi haluat isona/aikuisena?

Milloin on iso/aikuinen?

Mitä eroa on aikuisilla ja lapsilla?

Mitä aikuisten pitää tehdä? (esim. työtä yms.)

Mitä aikuiset saa tehdä/mitä ei saa tehdä?

Minkälainen on teidän mielestä kiva aikuinen/ei-kiva aikuinen?

Millainen on kiva päiväkodin työntekijä/ei-kiva päiväkodin työntekijä?

Miltä haastattelu tuntui?

Tuntuko pitkältä?

LIITE 3: Teemoiteltu aineisto

AIKUISUUS

- Sitten kun on iso
- Aikuinen on vanhempi
- Äiti on isompi
- aikuiset isompia
- Aikuiset käy töissä
- Aikuisilla on puhelimet
- Niillä on laukut
- Paljonko on ikää (silloin on aikuinen)

LAPSUUS

- lapsi nuorempi (kuin aikuinen)
- Lapset on pieniä
- Lapset on vähän pienempiä
- lapset käy päiväkodissa

IKÄ

- Paljonko on ikää (silloin on aikuinen)
- ku täyttää kaheksantoista
- Kaksikymmentä
- Seitsemäntoista
- aikuinen on neljäkymmentä
- Kuusi vuotiaana on lapsi
- Aikuinen on vanhempi ja lapsi nuorempi

ISO

- Sitten kun on iso (on aikuinen)
- Äiti on isompi
- Aikuiset isompia
- Aikuiset on isompia

PIENI

- Lapset on vähän pienempiä
- Lapset on pienempiä
- Lapset on pienempiä

AIKUISTEN OIKEUKSIA

- Saa määrätä talon sääntöjä.
- Aikuinen voi käskää viemään purkan roskiin
- Saa ostella ite kaikkea ilman lupaa
- Saa olla auto
- Määrätä
- Käydä kaikenlaisissa paikoissa
- Saa käydä maissa
- Käydä Ruotsissa
- Käydä kaupoissa
- Juoda alkoholia
- Mennä töihin
- Kiroilla

AIKUISTEN VELVOLLISUUKSIA

- Pitää siivota omat rojut
- Käydä töissä
- Käydä töissä, että sitten on rahaa
- Hoitaa lapsia ja käydä töissä (tyttö)
- Hoitaa lapsia jos on syntyny

EI SALLITTUA (AIKUISET)

- Ei saa ajaa liian kovaa, eikä saa törmätä.
- Ei saa tehdä tulipaloja.
- Ei saa rosvota
- Ne ei saa tappaa kettään.
- Eikä ne saa..eikä ne ees leiki leluilla
- Leikkiä.. voi ne vähä leikkiä
- Eikä ne saa käydä päiväkodissa

- Ei saa tehdä rikoksia
- Ei saa mennä päiväkotiin

KIVA AIKUINEN

- Äiti
- Kiltti ja mukava
- Hoitaa
- Menee ulos (lasten kanssa)
- Tekee hyviä ruokia
- Joka tekee hyvää ruokaa
- Äiti
- Joka leikkii (lasten kanssa)
- Kiltti

EI- KIVA AIKUINEN

- Tekee tyhmiä tekoja
- Jotka ajaa kovaa mopoilla ja tekee niistä kovaäänisiä
- Kiusaa
- Kiusaa lapsia
- Suuttuu aina

KIVA PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÄ

- Mukavia
- Jotka pelaa (lasten kanssa)
- Antaa jätelöä
- Leikkii lasten kanssa
- Auttaa kaikessa
- Kaataa maitoa
- Hauska
- Ystävällinen
- Kiltti

EI- KIVA PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÄ

- Tekee tyhmiä hommia
- Piirtää toisten paperille
- Suuttuu helposti
- Itsepäinen
- Ilkeä